

Ginter Dzierżon

"Il disturbo antisociale di personalità: incidenza sulla capacità al consenso matrimoniale (can. 1095, nn. 2 e 3)", S. Corsaro, Roma 2009 : [recenzja]

Ius Matrimoniale 15 (21), 239-243

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

S. CORSARO, *IL DISTURBO ANTISOCIALE DI PERSONALITÀ: INCIDENZA SULLA CAPACITÀ AL CONSENSO MATRIMONIALE (CAN. 1095, NN. 2 E 3)*, ROMA 2009, SS. 220.

W 2009 r. nakładem Wydawnictwa Papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego w Rzymie został opublikowany doktorat napisany w 2007 r. na Wydziale Prawa Kanonicznego tej Uczelni przez Salvatore Corsaro, dotyczący wpływu zaburzeń społecznych osobowości na zdolność osoby do powzięcia konsensu małżeńskiego.

W skład tego opracowania weszły trzy rozdziały. W pierwszym z nich autor rozprawy skoncentrował uwagę na zjawisku zaburzeń społecznych w ujęciu nauk medycznych, psychologicznych oraz psychiatrycznych. W tym przypadku punktem wyjścia dociekań stała się kwestia koncepcji osobowości oraz prób jej definicji. Podejmując ten niełatwy wątek S. Corsaro wykazał, iż w naukach medyczno-psychologicznych funkcjonuje bardzo wiele definicji tego pojęcia. Popierając tę tezę przytoczył on opinię wybitnego filozofa K. Jaspersa, który stwierdził, iż żadna kategoria pojęciowa nie posiada tylu różnych i zmiennych znaczeń co pojęcie osobowości.

Autor dysertacji, mając na uwadze kanonistyczny charakter tego studium, kończąc ten passus przytoczył kanoniczno-prawną definicję osobowości stwierdzając, iż w tym przypadku idzie o stan osoby będącej podmiotem praw i obowiązków umożliwiający jej w pierwszym rzędzie przyjęcie sakramentu chrztu, a także charakteryzujący się pewnym poziomem zdolności w sferze intelektualno-wolitywnej.

Kolejnym wątkiem na którym skupił uwagę S. Corsaro była problematyka osobowości psychopatycznej jednostki oraz związanych z nią zaburzeń. Analizując tę kwestię wykazał on, iż większość autorytetów opowiada się za tezą, w myśl której osobowości społecznej nie należy pojmować w kategoriach choroby (K. Schneider, C. Ferrio). Według C. Ferrio, osoba w tym wypadku posiada osobowość dysharmonijną, sprawiającą, iż nie potrafi się dostosować ona do środowiska.

Te osiągnięcia w dziedzinie psychiatrii zostały przejęte do systemu kanonicznego Zdaniem S. Corsaro, w tym procesie asymilacji opar-

tym na zasadzie czystości metodologicznej ogromną rolę odegrała Rota Rzymska. Ukazując ewolucję stanowisk judykatury rotalnej w tej materii autor opracowania zwrócił w sposób szczególny uwagę na wyrok c. Serrano z dnia 1. 06. 1990 r, w którym ten audytor rotalny oparł treść prawną sentencji na koncepcji K. Schneidera, dostosowując jednocześnie jej założenia do założeń systemu kanonicznego.

Następnie S. Corsaro ukazał problematykę zaburzeń społecznych osobowości w kontekście ujęć systemów klasyfikacyjnych zaburzeń osobowości DSM oraz ICD. Oceniając ten wątek dysertacji należy zwrócić uwagę, iż kanonista włoski prezentując ustalenia zawarte w systemie DSM wskazał także na krytyczne ustosunkowanie się judykatury rotalnej do ujęć funkcjonujących w systemie DSM; nie uczynił on natomiast tego w odniesieniu do systemu ICD. Można zatem tylko przypuszczać, iż audytorzy rotalni nie odnieśli się krytycznie do ujęć funkcjonujących w tym systemie klasyfikacji zaburzeń.

W tym kontekście S. Corsaro ukazał ewolucję myśli psychologów oraz psychiatrów co do koncepcji osobowości społecznej. Wykazał on, iż na współczesne ujęcia tej kategorii zasadniczo wywarły wpływ dwie szkoły, mianowicie: anglo – amerykańska (B. Rush, G. Pardrige, K. Henderson, B. Karpman) oraz niemiecka (J. Koch, E. Kraeplin, E. Bleuler, K. Schneider). W myśl jego opinii, przedstawiciele szkoły anglo – amerykańskiej w swym podejściu do tego zagadnienia położyli punkt ciężkości na nieprzystosowaniu społecznym; psychiatrzy niemieccy z kolei uwydatniali bardziej aspekt psychologiczny oraz eksperymentalny.

Dysponując takim założeniami autor dysertacji przedstawił charakterystykę oraz kryteria diagnostyczne zaburzeń społecznych. Ukazując osiągnięcia w tej materii niektórych psychiatrów (S. Albert, G. Allport) w sposób szczególny uwydatnił on kryteria diagnostyczne wyszczególnione w systemie klasyfikacji zaburzeń DSM – IV – TR.

Ostatni zaś z podjętych wątków w tym rozdziale został zatytułowany *Epidemiologia, prognozy oraz leczenie tego zaburzenia*. W tej części studium S. Corsaro dowiódł, iż zaburzenia to dotyka przede wszystkim ludzi żyjących w wielkich skupiskach miejskich; ponadto wykazał on, iż są nim bardziej dotknięci mężczyźni, aniżeli kobiety.

Opierając się na opiniach takich autorytetów, jak J.R. Meloy oraz J. Paris zwrócił on uwagę, iż w praktyce bardzo trudno leczy się te nieprawidłowości występujące w osobowości jednostki, ponieważ w tym wypadku pacjenci zwykle nie odczuwają potrzeby zmian. Rozwijając

tę myśl S. Corsaro zaprezentował szerokie spektrum opinii psychiatrów; w sposób szczególny zaś wskazał on na pogląd wyrażony przez K. Kernberga, zgodnie z którym w stanowieniu diagnoz należałoby wyraźnie rozróżnić pomiędzy zaburzeniami osobowości oraz osobowością aspołeczną. Według tego psychiatry, w tym ostatnim przypadku ogromną rolę w procesie terapeutycznym należy przypisać środowisku otaczającemu pacjenta.

Drugi rozdział rozprawy posiada charakter kanonistyczny. Został on zatytułowany *Niezdolność do podjęcia zgody małżeńskiej*. Otóż w tej części dysertacji autor przedstawił z jednej strony doktrynę dotyczącą konsensu jako aktu konstytutywnego małżeństwa, z drugiej zaś strony dokonał on szczegółowej interpretacji dyspozycji kan. 1095, n. 2 – 3 KPK.

Pojawienie tego rozdziału w strukturze prezentowanego studium należy uznać za konieczne, ponieważ główny cel badawczy tego studium wiąże się z problemem aplikacji osiągnięć psychologii oraz psychiatrii, a więc gałęzi wiedzy obcych kanonistyce, w obszar założeń systemowych kanonicznego porządku prawnego.

Prezentując dokonania S. Corsaro w tej części opracowania należy podkreślić, iż w tym wypadku przedstawił on w syntetyczny sposób zamysł doktryny oraz judykatury rotalnej nad walorem prawnym konsensu małżeńskiego, a także nad niezdolnością konsensualną do zawarcia małżeństwa, ujętą w kan. 1095, nn. 2 – 3 KPK.

Trzeci rozdział tego opracowania należy uznać za kluczowy. Nosi on tytuł: *Zaburzenie antyspołeczne osobowości, : zdolność do wyrażenia zgody i nieważność małżeństwa (Il disturbo antisociale di personalità, capacità al consenso e nullità del matrimonio)*.

Otóż w tej części rozprawy dla S. Corsaro zagadnieniem wyjściowym stała się problematyka dotycząca korelacji zachodzącej pomiędzy antropologią chrześcijańską a osiągnięciami nauk humanistycznych w przedmiocie małżeństwa. Zasadniczym powodem podjęcia tego wątku stały się wytyczne ojca św. Jana Pawła II zawarte w jego przemówieniach wygłoszonych do Roty Rzymskiej w 1987 oraz 1988 r. W alokucjach tych bowiem papież podkreślił z całym naciskiem, iż podejście do kanonicznej kategorii niezdolności konsensualnej powinno opierać się na założeniach antropologii chrześcijańskiej. Dysponując takim postulatem S. Corsaro nawiązał do koncepcji antropologicznej wypracowanej przez wybitnego profesora Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie L. Rullę. Mając na uwadze cel badawczy owej dysertacji

w sposób szczególny skoncentrował on uwagę na jednej ze sfer ludzkiej osobowości, jaką jest sfera podświadomości. Rozwijając ten wątek L. Rulla twierdził, iż z niezdolnością do zawarcia związku małżeńskiego w tym obszarze spotykamy się jedynie wtedy, gdy jednostka nie jest w stanie zapanować nad swymi motywami podświadomymi.

Dysponując takimi założeniami S. Corsaro ukazał następnie w sposób dogłębny osiągnięcia zarówno doktryny, jak i judykatury rotalnej w kwestii wpływu zaburzeń antyspołecznych osobowości na niezdolność konsensualną osoby do zawarcia małżeństwa. Zupełnie zasadnie z aspektu systematycznego, odrębnie przedstawił on dorobek kanonistyki w odniesieniu do tytułów skodyfikowanych w kan. 1095, nn. 2 – 3 KPK.

Prezentując myśl kanonistyczną w kwestii wpływu zaburzeń antyspołecznych osobowości na brak rozeznającego oceniającego kontrahenta wykazał on, iż podejście judykatury rotalnej w tej materii ewoluowało. Otóż najpierw audytorzy rotalni odrzucali wypracowaną w psychiatrii teorię *bodźców nieodparty* (*la teoria dell'impulso irresistibile*) twierdząc, iż jest ona nie do przyjęcia zarówno z aspektu scholastycznej antropologii, jak i doktryny Soboru Trydenckiego co do natury duchowej ludzkiego intelektu oraz woli.

Niemniej jednak z biegiem czasu podejście judykatury rotalnej w tej kwestii zaczęło ewoluować. Z badań przeprowadzonych przez autora dysertacji wynika, iż w tym przypadku przełomowym stał się wyrok c. Pinto z dnia 18. 03. 1971 r. Otóż w sentencji tej ponens charakteryzując naturę społecznego zburzenia osobowości nawiązał do anglo – amerykańskich ujęć psychiatrycznych. Twierdził on, iż jeśli zaburzenie to charakteryzowałoby się ekstremalną pobudliwością oraz agresywnością, to mogłoby ono uczynić człowieka niezdolnym do miłości, bez poczucia winy.

Jak już nadmieniono, przedmiotem badań S. Corsaro stały się też dokonania jurysprudencji rotalnej dotyczące niezdolności natury psychicznej do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich, ujętą w kan. 1095, n. 3 KPK. Badając orzecznictwo rotalne w tej materii wskazał on, iż po raz pierwszy ustosunkowano się pozytywnie do wpływu społecznego zaburzenia osobowości na tę postać niezdolności w wyroku c. Anné z dnia 11. 03. 1975 r. Ten bowiem audytor rotalny określając wpływ tego zaburzenia na przedmiotową niezdolność konsensualną do zawarcia małżeństwa odwołał się do analogii zachodzącej pomiędzy tym tytułem prawnym a tytułem impotencji. Opierając się na tym od-

niesieniu podkreślił on, aby interesujące go zaburzenie mogło wpłynąć na niezdolność osoby do zawarcia związku małżeńskiego, to powinno być ono ciężkie oraz nieuleczalne.

Kontynuując prezentację tego wątku autor studium w sposób szczegółowy ukazał treść uzasadnień prawnych oraz faktycznych szeregu innych orzeczeń rotalnych, w których ustosunkowano się pozytywnie do oddziaływania społecznych zaburzeń osobowości na niezdolność osoby do zawarcia małżeństwa.

Podsumowując swe badania S. Corsaro stwierdził, iż myśl judykatury rotalnej w tej materii ewoluowała. Dowiódł on, iż zmiana podejścia w tej materii nastąpiła w głównej mierze ze względu na istniejący stały postęp w psychologii oraz psychiatrii. Audytorzy rotalni bowiem, opierając się na pryncypium czystości metodologicznej, recypowali osiągnięcia tych dziedzin wiedzy do założeń systemu kanonicznego. Uważają oni, iż zaburzenie społeczne mogą oddziaływać negatywnie zarówno na sferę intelektualną, jak i na sferę wolitywną.

Kończąc prezentację owego dzieła należy stwierdzić, iż jest ono cennym wkładem w rozwoju badań nad zagadnieniem niezdolności konsensualnej do zawarcia małżeństwa. Za niezwykle cenne w tej rozprawie należy uznać rozważania związane procesem recepcji osiągnięć psychologii oraz psychiatrii w obszar założeń systemowych kanonicznego porządku prawnego.

ks. Ginter Dzierżon